

УДК 334.716+330.341.1]:346.5(477)
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2025/22-6/14>

Світлана ДЯЧЕНКО, д-р наук з держ. упр., доц.
ORCID ID: 0000-0002-5905-4607
e-mail: Svitlana_diachenko@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Igor NAZARENKO, асп.
ORCID ID: 0009-0003-5884-5356
e-mail: ihor.nazarenko@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Вступ. Наголошено, що сучасні економічні умови глобалізації та технологічного прогресу зумовлюють необхідність розвитку інноваційного підприємництва як ключового чинника забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. В Україні цей процес потребує формування ефективної нормативно-правової бази, яка відповідала б європейським стандартам та сприяла активізації інноваційної діяльності. Однак підкреслено, що наявна система правового регулювання характеризується низкою системних вад, що обмежують її ефективність.

Метою дослідження є комплексний аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання інноваційного підприємництва в Україні, виявлення ключових проблемних аспектів та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

Методи. Застосовано системний підхід, що дозволив проаналізувати взаємозв'язки між економічними, правовими та інституційними факторами. Використано методи нормативно-правового аналізу – для дослідження чинного законодавства та порівняльно-правового аналізу – для вивчення міжнародного досвіду, а також формально-юридичний метод – для інтерпретації правових норм.

Результати. Засвідчено, що, незважаючи на наявність окремих позитивних зрушень у законодавчому регулюванні інноваційної діяльності, українська нормативна база має суттєві недоліки. Зокрема, виявлено фрагментарність правового регулювання, відсутність єдиної державної стратегії розвитку інноваційного підприємництва, недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності та нестабільність податкового законодавства.

Висновки. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про необхідність комплексної модернізації нормативно-правової бази з інноваційного підприємництва. Першочерговими заходами мають стати гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами, вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності та запровадження стабільних податкових стимулів для суб'єктів інноваційної діяльності. Уперше зроблено комплексний аналіз сучасного стану правового регулювання інноваційного підприємництва в Україні та розроблено конкретні пропозиції щодо його вдосконалення з урахуванням найкращих світових практик. Доведено практичну значущість отриманих результатів, що полягає в можливості їх використання органами державної влади для складання нових нормативно-правових актів, суб'єктами господарювання – для оптимізації своєї інноваційної діяльності, а також науковцями – для подальших досліджень у цій сфері.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, нормативно-правова база, інтелектуальна власність, інвестиційна діяльність, державна підтримка інновацій, механізми державного регулювання, європейська інтеграція, енерго- та ресурсозберігальні технології, конкурентоспроможність, мале та середнє підприємництво, інноваційний потенціал.

Вступ

Актуальність дослідження. Сучасний етап глобального технологічного розвитку та трансформації світових економічних систем актуалізує необхідність наукового аналізу нормативно-правових аспектів інноваційного підприємництва в Україні. Особливої значущості ця проблема набуває в умовах повномасштабної російсько-української війни та післявоєнної відбудови національної економіки, коли інноваційний складник стає вирішальним чинником забезпечення конкурентоспроможності та технологічної безпеки держави.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить про існування суттєвих розбіжностей у підходах до визначення оптимальної моделі правового регулювання інноваційної діяльності. Більшість сучасних досліджень зосереджуються або на окремих аспектах інноваційного процесу, або на загальних економічних умовах його функціонування, залишаючи поза увагою комплексний аналіз нормативно-правових детермінант. Це зумовлює необхідність глибшого наукового осмислення взаємозв'язків між правовими інститутами та ефективністю інноваційних процесів на мезо- та макрорівнях.

Особливої уваги заслуговує дослідження динаміки трансформації національного законодавства в контексті

європейської інтеграції. Процес адаптації правової системи України до *acquis communautaire* у сфері інноваційної політики потребує наукового супроводу, оскільки передбачає грамотне переосмислення європейських стандартів з урахуванням специфіки вітчизняних інституційних умов. Нагальною є необхідність подолання фрагментарності чинного законодавства, що проявляється у відсутності системного підходу до регулювання інноваційних процесів.

Узгодження стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку України з міжнародними зобов'язаннями, зокрема в межах участі у програмах ЄС, таких як "Горизонт Європа", вимагає запровадження дієвих механізмів правового забезпечення інноваційної політики. Європейська інтеграція відкриває нові можливості для фінансування наукових досліджень і технологічних розробок, проте передбачає адаптацію національного законодавства до принципів правової визначеності, стабільності та прогнозованості регуляторного середовища. Водночас ключовим завданням залишається пошук балансу між дерегуляцією підприємницьких процесів, забезпеченням ефективного державного контролю впровадження інноваційних технологій та відповідної правової регламентації процедур, особливо в

умовах мобілізаційної економіки, у яких перебуває Україна. Глобальні процеси цифрової трансформації, "зелений" перехід, розвиток штучного інтелекту, біо-економіки та кліматичних інновацій також формують нові вимоги до системи правового регулювання.

Україна потребує створення цілісної нормативно-правової архітектури, що забезпечить інтеграцію національної інноваційної політики до європейського науково-технологічного простору. Така правова система має стати основою для формування інноваційної екосистеми, у межах якої держава, бізнес, наука та громадянське суспільство діятимуть узгоджено в контексті технологічного, екологічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки. Це визначає необхідність модернізації чинного законодавства з урахуванням динаміки світових технологічних трендів, європейських стандартів, викликів сьогодення та післявоєнного відновлення України.

Наявні правові акти часто носять декларативний характер і не забезпечують комплексного механізму реалізації інноваційної політики, що зумовлює потребу в їх науковому аналізі та подальшому вдосконаленні. Слід зазначити, що сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією економіки та появою нових технологічних укладів, вимагають оперативного оновлення правових меж. Особливо це стосується питань регулювання штучного інтелекту, блокчейн-технологій та інших перспективних напрямів, які поки що недостатньо врегульовані у вітчизняному законодавстві.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів для формування ефективної державної політики щодо підтримки інноваційного підприємництва в Україні. Отримані висновки можуть стати основою для розроблення цільових програм та стратегій, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання технологічних інновацій у ключових секторах економіки. Проведене дослідження є своєчасним і науково обґрунтованим кроком у напрямі системного аналізу нормативно-правових умов розвитку інноваційного підприємництва в Україні. Його результати можуть сприяти подальшому вдосконаленню законодавчої бази та формуванню ефективних механізмів державної підтримки інноваційної діяльності, що є особливо актуальним у сучасних умовах соціально-економічних трансформацій.

Метою наукового дослідження є комплексний аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання інноваційного підприємництва в Україні, виявлення ключових проблемних аспектів та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

У контексті сучасних викликів, пов'язаних з євроінтеграційними процесами та необхідністю технологічної модернізації економіки дослідження спрямовано на виконання низки фундаментальних **завдань**: аналізу ефективності чинного законодавства щодо регулювання інноваційної діяльності задля виявлення і подальшого усунення суперечностей між окремими нормативно-правовими документами та їх недостатньої адаптованості до динаміки ринкових змін; порівняльно-правового аналізу національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема із практикою Європейського Союзу у сфері регулювання інноваційних процесів для гармонізації вітчизняного права з європейськими директивами, що становить теоретичну основу для подальших законодавчих ініціатив; обґрунтування пропозицій розвитку механізмів державного

регулювання інноваційного підприємництва та розробки рекомендацій щодо вдосконалення правової основи взаємодії інструментів багаторівневої моделі інноваційної політики України.

Огляд літератури. Сучасний стан наукових досліджень із проблем нормативно-правового регулювання інноваційного підприємництва в Україні демонструє значний інтерес наукової спільноти до цієї проблематики, що обумовлено комплексом чинників стратегічного характеру. На перший план виступає необхідність наукового осмислення процесів адаптації вітчизняного законодавства до вимог європейського правового поля в умовах активізації євроінтеграційних процесів. Особливої актуальності ці дослідження набувають у контексті воєнних реалій та подальшої відбудови національної економіки, де інноваційний складник є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх наукових публікацій дозволяє виокремити кілька ключових напрямів наукового пошуку. Центральне місце серед них посідають дослідження (Пермінова, Ситник, & Чупріна, 2024), присвячені проблемам гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, зокрема у сферах цифрових інновацій, "зелених" технологій та захисту інтелектуальної власності. Науковці (Davydiuk et al., 2025, pp. 35–49) акцентують увагу на необхідності подолання фрагментарності правового регулювання та розробки цілісних механізмів правового забезпечення інноваційних процесів.

Вагомий блок наукових праць присвячено аналізу трансформації правового поля під впливом воєнних умов. Науковці (Melentyev, & Plotskaya, 2025, pp. 14–20) досліджують ефективність спеціальних регуляторних режимів, зокрема для IT-сектору, а також правові аспекти розвитку військових інновацій. При цьому підкреслюється тимчасовий характер багатьох антикризових заходів та необхідність розробки довгострокової стратегії правового забезпечення інноваційного відновлення.

Стрімкий розвиток новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, блокчейну, кліматичних інновацій та соціального підприємництва (Antoniuk et al., 2023), формує новий виклик для правознавців. Відсутність спеціалізованого законодавчого регулювання у цих сферах створює значні ризики для інноваційних суб'єктів господарювання. Науковці (Ordeñana et al., 2024, p. 171) пропонують різні концепції правового врегулювання цих питань, зокрема через механізми "регуляторних пісочниць" та адаптацію міжнародного досвіду.

Інституційний аспект правового забезпечення інноваційного розвитку також знаходить відображення у сучасних дослідженнях. У роботі (Szabo, & Hegman, 2012, pp. 268–275) обговорюються питання оптимізації функцій державних органів у сфері інноваційної політики, вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства та створення ефективних інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури.

Суттєву увагу в дослідженнях присвячено комплексу та правовим аспектам оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання (Ментух, & Шевчук, 2022); розвитку людського капіталу, підприємницьким компетенціям (Sedeh, Pezeshkan & Caiazza, 2022); міжнародному досвіду правового регулювання питань інформаційної безпеки у фінансовій сфері, сек'юритизації цифрової економіки (Shevchuk, 2022).

Проведений аналіз свідчить про необхідність подальших комплексних досліджень у цій сфері, зокрема

щодо розробки адаптивних моделей правового регулювання, що враховуватимуть динаміку технологічного розвитку, безпекові аспекти, закріплені вимоги до кандидатів у члени Європейського Союзу тощо. Особливу важливість набувають дослідження, спрямовані на розробку концепції стабільного правового середовища для розвитку інноваційного підприємництва в контексті повоєнного відновлення економіки України.

Методи

У дослідженні застосовано комплексний методологічний підхід, який охоплює правовий, аналітичний та порівняльний інструментарій. Насамперед проведено системний аналіз нормативно-правової бази України, що регулює інноваційну діяльність, з акцентом на Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні" (2011) та відповідні підзаконні акти Кабінету Міністрів. Це дозволило виявити ключові структурні та функціональні прогалини у чинному регулюванні.

Другим етапом дослідження стало використання порівняльно-правового методу, що дало змогу зіставити український досвід формування інноваційної політики з практиками країн-членів ЄС, а також держав із високим рівнем технологічного розвитку. Аналіз виявив критичну відсутність адаптивних механізмів у вітчизняному законодавстві порівняно з динамічними підходами інших держав.

Також застосовано елементи експертно-аналітичного методу, що включали аналіз наукових публікацій, аналітичних доповідей, звітів міжнародних організацій і даних опитувань серед представників малого та середнього підприємництва. Це дозволило врахувати не лише формально-правовий, а й практичний бік проблеми, включаючи оцінювання ефективності реалізації чинного законодавства на рівні підприємницької практики.

Гіпотеза дослідження. Чинна модель формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні є досить централізованою та інерційною до актуальних економічних і технологічних змін. Така система не враховує потреби малого та середнього підприємництва, обмежує доступ до інструментів підтримки та стримує розвиток інноваційних галузей, що вимагають оперативної адаптації.

Системне оновлення нормативно-правової бази з урахуванням принципів гнучкості, інклюзивності, фінансової підтримки та прозорості може істотно підвищити ефективність державної політики у сфері інновацій. Передбачається, що розширення спектра підтримуваних галузей, залучення малого та середнього підприємництва, поступ у напрямі європейської інтеграції сприятимуть формуванню відповідного інноваційного середовища в Україні.

Результати

Розвиток інноваційного підприємництва в Україні перебуває на етапі формування цілісної системи нормативно-правового забезпечення, здатної стимулювати впровадження новітніх технологій і сприяти зростанню конкурентоспроможності національної економіки, враховуючи екологічний аспект (Інформаційні матеріали щодо..., 2025). Державна політика в цій сфері спрямована на створення умов для реалізації інноваційного потенціалу підприємств, інтеграцію наукових розробок у виробничу діяльність та залучення приватних інвестицій у технологічні проекти. Ефективність державного регулювання значною мірою залежить від узгодженості нормативно-правових документів, що визначають основні напрями інноваційної діяльності,

механізми фінансування та форми державної підтримки і стимулювання розвитку підприємництва. Саме правова основа є фундаментом у забезпеченні взаємодії знань, ресурсів, державної політики, підтримки суспільства, що поєднуються у гармонії з природним середовищем у п'ятиспиральну модель, формуючи умови для розвитку інноваційної економіки, орієнтованої на сталий розвиток, цифровізацію та інтеграцію до європейського науково-технологічного простору.

Чинна нормативно-правова база щодо інноваційної діяльності включає норми Конституції України (1996), Закону України "Про інноваційну діяльність" (2002), Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні" (2011), Закону України "Про інвестиційну діяльність" (1991), Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (2015), Закону України "Про індустриальні парки" (2012), Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" (1991) та інших нормативно-правових актів, що визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми державного стимулювання інноваційних процесів та спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним вектором. Загалом зазначені нормативно-правові документи виступають регуляторним інструментом державної політики розвитку інновацій, який передбачає використання правових засобів для регулювання соціальних та ринкових взаємодій між суб'єктами господарської діяльності в інноваційно-технологічному процесі.

Закон України "Про інноваційну діяльність" (2002) визначає інновації як "новостворені (застосовані) та (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукти чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що суттєво покращують структуру та якість виробництва та (або) соціальної сфери". Інноваційне підприємництво (Kreiterling, 2023, p. 12) розуміється як процес, спрямований на впровадження результатів завершених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також у пов'язані з ними додаткові наукові дослідження і розробки.

Таким чином, інноваційним буде визнано продукт, що є впровадженням об'єкта інтелектуальної власності, на який виробник має документи державної охорони (патенти, сертифікати) або ліцензії, отримані від власників об'єктів інтелектуальної власності, або впровадження (реалізація) розробок. Він підвищує вітчизняний науково-технічний та технологічний рівень, виробляється в Україні вперше або, якщо не вперше, то порівнюється з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку як конкурентоспроможний, що має значно вищі техніко-економічні показники.

Нормативною основою економіко-правового регулювання інноваційної діяльності в Україні є Закон України "Про інноваційну діяльність" (2002). Цей профільний закон чітко визначає принципи державної інноваційної політики, головною метою якої є створення соціально-економічних, організаційних та правових умов для ефективного відтворення, розвитку та застосування науково-технічного потенціалу держави, а також забезпечення сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго-

та ресурсозберігальних технологій, виробництва та реалізації нових видів продукції з високою конкурентоспроможністю.

Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (2015) визначає організаційні та правові основи проведення дослідно-конструкторських робіт та сприяє комерціалізації наукових досліджень для інноваційних потреб бізнесу. Закон України "Про пріоритетні напрями

інноваційної діяльності в Україні" (2011) установлює пріоритетні галузі державної підтримки інновацій (енергетика, ІТ, екологія, медицина) та визначає критерії вибору напрямів та механізми їх фінансування. Аналіз Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (2011) дозволив виявити низку недоліків, які знижують рівень його ефективності, особливо для бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Недоліки Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (2011)

Недоліки	Зміст
Відсутність адаптивності до сучасних соціальних викликів	<ul style="list-style-type: none"> Список пріоритетних сфер інноваційної активності закріплений на довгий строк і не включає стрімкі трансформації технологій та економічної ситуації. Нормативний акт не містить інструментів швидкого коригування пріоритетних цілей відповідно до сучасних світових загроз, наприклад кібернетизації, кліматичних змін, конфліктів або епідемій.
Декларативність окремих положень	<ul style="list-style-type: none"> Нормативний акт переважно акцентує на концептуальних основах формування пріоритетних напрямів, проте не пропонує конкретних інструментів їх реалізації. Фактична допомога влади в цих сферах регулярно перебуває на невисокій позначці через брак коштів і нестачу узгодженості.
Недостатня інтеграція з потребами бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> Нормативний акт спрямований переважно на масштабні урядові або комерційні організації, ігноруючи особливості малого та середнього підприємництва. Підприємці стикаються з труднощами під час залучення до заходів допомоги в установлених пріоритетних галузях.
Вузкий спектр регульованих галузей	<ul style="list-style-type: none"> Пріоритетні напрями обмежені окремими сферами, що може виключати перспективні напрями розвитку інновацій в інших секторах економіки. Сучасні галузі, такі як кібербезпека, фінансові технології чи креативні індустрії, недостатньо законодавчо враховані.
Відсутність фінансових активів	<ul style="list-style-type: none"> Нормативний акт не містить чітких економічних механізмів для підтримки інноваційних ініціатив у ключових галузях. Малі та середні підприємства позбавлені безпосередніх фіскальних або позикових преференцій у цих напрямках.
Бюрократичні перепони	<ul style="list-style-type: none"> Реалізація передових ініціатив у пріоритетних сферах ускладнена через численні бюрократичні перепони та проблеми із залученням державної підтримки.

Джерело: складено авторами на основі (Про пріоритетні напрями, 2011)

У прийнятій у липні 2019 року Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (Про схвалення Стратегії..., 2019) зазначається, що сучасний стан інноваційної діяльності є наслідком відсутності стратегічного бачення та послідовної державної політики щодо переходу України на інноваційний шлях розвитку, формування національної інноваційної екосистеми (сукупності інститутів, відносин, а також різних видів ресурсів, задіяних у процесі створення та застосування наукових знань і технологій, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності), яка забезпечувала б її реалізацію та сприяла розвитку інноваційної культури в державі, використовуючи не лише фінансові, а й інші механізми розвитку інноваційної діяльності.

Зважаючи на наявність окремих елементів, не існує цілісної національної інноваційної системи, метою якої є створення інноваційних продуктів (процесів) та їх швидке впровадження на ринок. Наявні структурні елементи національної інноваційної екосистеми в Україні та правова база їх функціонування не вбудовані в єдину структуру, тому результати діяльності цих елементів є ізольованими та не мають синергетичного ефекту, зокрема підвищення ефективності національного виробництва товарів (послуг) та посилення їхньої конкурентоспроможності, що досягається завдяки широко-масштабному впровадженню результатів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок.

Важливим напрямом розвитку інноваційної діяльності університетів та наукових установ є розвиток їх інноваційної інфраструктури у вигляді відділів інтелектуальної власності та трансферу технологій. Але

діяльність таких відділів зазвичай зводиться до підготування каталогів розробок, презентації матеріалів на виставках та розміщення інформації в Інтернеті. Водночас варто зазначити, що активність університетів активізувалася в останні 2–3 роки щодо розвитку інноваційної діяльності студентів через участь у конкурсах стартапів та запуск курсів підприємництва. Прикладом є пілотний проєкт "Підприємницький університет" (Підприємницький університет ..., б. д.), запроваджений за ініціативи Стартап-інкубатора УЕР спільно з Міністерством освіти і науки України, Міністерством цифрової трансформації, Дія.Бізнес та Українським фондом стартапів, у межах якого у вищих навчальних закладах вивчається курс "Інноваційне підприємництво та управління стартап-проєктами".

Міністерство цифрової трансформації (далі – Міністерство) відіграє особливу роль у сфері формування та реалізації державної політики щодо цифровізації та інноваційного розвитку. Розширення діалогу між Україною та ЄС у сфері цифрових технологій та підготовка Дорожньої карти інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС сприяли зростанню уваги Міністерства до інноваційної діяльності. Міністерство бере активну участь у діяльності Українського фонду стартапів (офіційна назва Фонд Розвитку Інновацій) та ініціювало створення відповідних центрів (хабів) в університетах, де студенти можуть проходити навчання, набувати підприємницьких навичок та вмінь, а також тестувати свої інноваційні рішення. Крім того, Міністерство сформувало експертний комітет з питань розвитку сфери штучного інтелекту (ШІ) в Україні. До складу комітету ввійшли пред-

ставники бізнесу, науки та освіти, українських та іноземних ІТ-компаній, а також окремих секторів із потенційним використанням ШІ. Важливим результатом роботи експертного комітету стала підготовка Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року, схвалена урядом 2020 року (Про схвалення Концепції..., 2020).

Не менш важливими є завдання у сфері інновацій, які покладаються на Міністерство розвитку громад та територій України з метою підвищення конкурентоспроможності регіонів. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки (Про затвердження Державної стратегії..., 2020) спрямована на стимулювання економічного розвитку регіонів шляхом інвестицій у проекти регіонального розвитку, спрямовані на розвиток регіонів, створення умов для залучення інвестицій та додаткових робочих місць.

Серед інструментів, що підтримують інновації, важливими є положення напряму "Інноваційна Європа" рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій "Горизонт Європа" (Напрямок III. Інноваційна Європа, б. д.). Передбачається розширення підтримки конкурсів та інструментів Європейської інноваційної ради, розвитку Європейських інноваційних екосистем та забезпечення діяльності Європейського інституту інновацій і технологій. Важливою є підтримка ЄС у контексті фінансових та управлінських ресурсів на всіх етапах інноваційного ланцюга, від ідеї до ринку, із використанням "рівнів технологічної готовності" для визначення кожного етапу. Нагальним питанням сьогодення є пошук дієвих стимулювальних механізмів інноваційного розвитку задля підвищення конкурентоспроможності, продуктивності, зайнятості та сталого економічного зростання.

Європейська інноваційна рада (EIC) є ключовою фінансовою інституцією з підтримки дисруптивних інновацій. Вона надає гранти та інвестиції у форматі змішаного фінансування через три основні інструменти: EIC Pathfinder – фінансує міждисциплінарні дослідження для створення радикально нових технологій, що можуть трансформувати ринки; EIC Transition спрямований на переведення результатів досліджень у стадію демонстраційних проектів і створення прототипів; EIC Accelerator орієнтований на стартапи й мале та середнє підприємництво, які мають готові інноваційні рішення та потребують масштабування (EIC Funding opportunities ..., n.d.).

Вагоме значення мають Європейські інноваційні екосистеми (EIE), які створюють платформи для співпраці між державними, академічними та бізнес-структурами. Ці екосистеми сприяють інтеграції регіональних і національних інноваційних кластерів, розвитку міжгалузевих партнерств, а також обміну технологіями між державами-членами ЄС та асоційованими країнами, включно з Україною.

Європейський інститут інновацій і технологій (EIT) виступає найбільшою інноваційною мережею Європи. Його діяльність спрямована на розвиток людського капіталу, підтримку підприємництва та стимулювання співпраці між університетами, бізнесом і дослідницькими центрами. Через свої Спільноти знань та інновацій (Knowledge and Innovation Communities, KICs) EIT фінансує навчальні програми, акселераційні проекти, а також сприяє створенню стартапів і технологічних платформ.

Крім інструментів прямого фінансування, важливу роль відіграють податкові стимули. У країнах ЄС широко застосовується механізм R&D tax credits, який передбачає зниження податкового навантаження для компаній, що здійснюють інноваційну діяльність. Украї-

на поступово впроваджує подібні підходи через податкові пільги для резидентів "Dія.City" та підприємств, що інвестують у наукові дослідження.

Серед організаційних механізмів слід виділити підтримку стартап-інкубаторів, технологічних парків, індустриальних кластерів та центрів трансферу технологій. Вони створюють середовище для розроблювання, тестування та комерціалізації нових продуктів. Успішні приклади – ініціатива "Підприємницький університет" (YEP), Український фонд стартапів, програми Innovation Vouchers та Tech Ecosystem Support.

До нефінансових стимулів належать спрощення процедур реєстрації інноваційних підприємств, розширення доступу до державних закупівель для технологічних компаній, а також інституційна підтримка Міністерства цифрової трансформації та Міністерства економіки України. Зокрема, підготовка Дорожньої карти інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС передбачає створення сприятливого регуляторного середовища для розвитку цифрових інновацій.

Ефективна взаємодія перелічених інструментів формує багаторівневу модель інноваційної політики, яка забезпечує безперервність інноваційного процесу – від наукового пошуку до виходу продукту на ринок. Такі підходи відповідають стратегічній меті сталого економічного зростання, що поєднує технологічний прогрес, екологічну збалансованість і підвищення соціального добробуту населення, а тому потребують відповідного чіткого закріплення в українських нормативно-правових документах та їх уніфікації.

Дискусія і висновки

Результати дослідження засвідчують, що наявний законодавчий підхід до формування пріоритетів інноваційної діяльності має ознаки надмірної формалізації. Певні положення нормативно-правових документів залишаються декларативними, не маючи належних механізмів їх практичного впровадження. Недостатня ефективність інструментів адаптації до змін у глобальному середовищі та економічних викликів, таких як цифровізація, зміна клімату чи безпекові ризики, знижує релевантність чинного підходу.

Порівняльно-правовий аналіз показав суттєву недостатність фінансових стимулів і низький рівень координації між державними органами, що унеможливає системну підтримку інноваційної діяльності. Потреби малого та середнього підприємництва залишаються переважно поза межами державної інноваційної політики. Бюрократичні бар'єри ускладнюють доступ до програм підтримки, що негативно впливає на динаміку розвитку інноваційного підприємництва на мезо- та макрорівнях.

Обґрунтовані в дослідженні пропозиції передбачають необхідність трансформації підходів до державного регулювання інноваційного розвитку. Зокрема, йдеться про впровадження механізмів регулярного оновлення пріоритетів, розроблення гнучких програм фінансування інноваційних проектів, інтеграцію потреб малого і середнього підприємництва та розширення підтримки для новітніх технологічних галузей (наприклад, штучного інтелекту, біотехнологій, зеленої енергетики тощо).

Запропоновані зміни до вдосконалення нормативно-правового регулювання мають на меті забезпечити стабільність і прогнозованість державної політики, розширити доступ до фінансових ресурсів у регіонах та активізувати міжнародне співробітництво. Реалізація цих рекомендацій дозволить не лише покращити ефек-

тивність державної підтримки інновацій, але їй сприятиме сталому економічному розвитку країни через посилення інноваційного потенціалу підприємництва в Україні.

Внесок авторів: Світлана Дяченко – концептуалізація, методологія, валідація даних, написання (перегляд і редагування); Ігор Назаренко – формальний аналіз, програмне забезпечення, написання (оригінальна чернетка).

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. (2025, 23 жовтня). Міністерство економіки, довілля та сільського господарства. <https://surl.li/agnhdq>
- Конституція України, Закон України № 254к/96-ВР (1996, 28 червня). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 30. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
- Ментух, Н. Ф., & Шевчук, О. Р. (2022). Правові аспекти оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові записки Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*, 12, 64–69. <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/5/6>
- Напрямі III. Інноваційна Європа. (б. д.). Офіс Горизонт Європа в Україні. <https://horizon-europe.org.ua/uk/structure/pillars/p-3/>
- Пермінова, С., Ситник, Н., & Чуприна, М. (2024). Інноваційна діяльність в Україні в період воєнної агресії: Тенденції та перспективи. *Економіка та суспільство*, 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-62>
- Підприємницький університет. YEP – екосистема інноваційного підприємництва. (б. д.). <https://www.yepworld.org/university>
- Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, Постанова Кабінету Міністрів України № 695 (2020, 05 серпня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
- Про інвестиційну діяльність, Закон України № 1560-XII (1991, 18 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
- Про індустриальні парки, Закон України № 5018-VI (2012, 21 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
- Про інноваційну діяльність, Закон України № 40-IV (2002, 4 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
- Про наукову і науково-технічну діяльність, Закон України № 848-VIII (2015, 26 листопада). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
- Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні, Закон України № 3715-VI (2011, 8 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
- Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків, Закон України № 991-XIV (1999, 16 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>
- Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1556-р (2020, 02 грудня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
- Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 526-р (2019, 10 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
- Antoniuk, D., Bui, Y., Berezhnyska, U., Savko, O., & Hoby, I. (2023). Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation. *Science and Innovation*, 19(2), 17–30. <https://doi.org/10.15407/scine19.02.017>
- Davydiuk, O., Shovkoplias, G., Usatyi, V., Ivanova, H., Bytiak, O., & Duiunova, T. (2025). Innovation in the Legal regulation of small (medium) enterprises in the EU Law. *Science and Innovation*, 1(1), 35–49. <https://doi.org/10.15407/scine21.01.035>
- EIC Funding opportunities. European Innovation Council. (n.d.). https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities_en
- Kreiterling, C. (2023). Digital innovation and entrepreneurship: A review of challenges in competitive markets. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 12, Article 49. <https://doi.org/10.1186/s13731-023-00320-0>
- Melentyev, A. & Plotskaya, O. (2025). The ratio of business practices and regulatory legal acts in the mechanism of legal regulation in the field of entrepreneurship. *Law Herald of Dagestan State University*, 53, 14–20. <https://doi.org/10.21779/2224-0241-2025-53-1-14-20>
- Mentukh, N. F., & Shevchuk, O. R. (2022). Legal aspects of taxation of economic activity of business entities in Ukraine under martial law. *Scientific notes. of Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Series: Law*, 12, 64–69 [in Ukrainian]. <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/5/6>
- On approval of the Strategy for the development of the innovation sector for the period up to 2030, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 526-p (2019, July 10) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
- On industrial parks, Law of Ukraine No. 5018-VI (2012, June 21) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
- On Innovation Activity, Law of Ukraine No. 40-IV (2002, July 4) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
- On Investment Activity, Law of Ukraine No. 1560-XII (1991, September 18) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
- On Priority Areas of Innovation, Law of Ukraine Development in Ukraine No. 3715-VI (2011, September 8) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
- On Scientific and Scientific-Technical Activity, Law of Ukraine No. 848-VIII (2015, November 26) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
- On Special Regime of Innovation Activity of Technology Parks, Law of Ukraine No. 991-XIV (1999, July 16) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>
- On the Approval of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1556-p (2020, December 2) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
- On the Approval of the State Regional Development Strategy for 2021–2027, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 695 (2020, August 5) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
- Ordeñana, X., Vera-Gilces, P., Zambrano-Vera, J., & Jiménez, A. (2024). The effect of high-growth and innovative entrepreneurship on economic growth. *Journal of Business Research*, 171, 114243. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114243>
- Perminova, S., Sytnik, H., & Chuprina, M. (2024). Innovation activity in Ukraine during the period of military aggression: Trends and prospects. *Economy and Society*, 59 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-62>
- Pillar III. Innovative Europe. (n.d.). Horizon Europe Office in Ukraine. <https://horizon-europe.org.ua/uk/structure/pillars/p-3/>
- Sedeh, A., Pezeshkan, A. & Caiazza, R. (2022). Innovative entrepreneurship in emerging and developing economies: the effects of entrepreneurial competencies and institutional voids. *The Journal of Technology Transfer*, 47, 1198–1223. <https://doi.org/10.1007/s10961-021-09874-1>
- Shevchuk, O. (2022). International legal experience in financing information security in the financial sphere. *Visegrad Journal on Human Rights*, 1, 140–143. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2022/04/VJHR_1_2022.pdf
- Szabo, Z. K., & Herman, E. (2012). Innovative entrepreneurship for economic development in EU. *Procedia Economics and Finance*, 3, 268–275. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00151-7](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00151-7)

References

- Antoniuk, D., Bui, Y., Berezhnyska, U., Savko, O., & Hoby, I. (2023). Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation. *Science and Innovation*, 19(2), 17–30. <https://doi.org/10.15407/scine19.02.017>
- Constitution of Ukraine, Law of Ukraine No. 254k/96-BP (1996, June 28). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 30. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-bp#Text>
- Davydiuk, O., Shovkoplias, G., Usatyi, V., Ivanova, H., Bytiak, O., & Duiunova, T. (2025). Innovation in the Legal regulation of small (medium) enterprises in the EU Law. *Science and Innovation*, 1(1), 35–49. <https://doi.org/10.15407/scine21.01.035>
- EIC Funding opportunities. European Innovation Council. (n.d.). https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities_en
- Entrepreneurial University. YEP – Ecosystem of Innovative Entrepreneurship. <https://www.yepworld.org/university>
- Information materials on the state of innovation activity. (2025, October 23). Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine [in Ukrainian]. <https://surl.li/agnhdq>
- Kreiterling, C. (2023). Digital innovation and entrepreneurship: A review of challenges in competitive markets. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 12, Article 49. <https://doi.org/10.1186/s13731-023-00320-0>
- Melentyev, A. & Plotskaya, O. (2025). The ratio of business practices and regulatory legal acts in the mechanism of legal regulation in the field of entrepreneurship. *Law Herald of Dagestan State University*, 53, 14–20. <https://doi.org/10.21779/2224-0241-2025-53-1-14-20>
- Mentukh, N. F., & Shevchuk, O. R. (2022). Legal aspects of taxation of economic activity of business entities in Ukraine under martial law. *Scientific notes. of Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Series: Law*, 12, 64–69 [in Ukrainian]. <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/5/6>
- On approval of the Strategy for the development of the innovation sector for the period up to 2030, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 526-p (2019, July 10) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
- On industrial parks, Law of Ukraine No. 5018-VI (2012, June 21) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
- On Innovation Activity, Law of Ukraine No. 40-IV (2002, July 4) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
- On Investment Activity, Law of Ukraine No. 1560-XII (1991, September 18) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
- On Priority Areas of Innovation, Law of Ukraine Development in Ukraine No. 3715-VI (2011, September 8) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
- On Scientific and Scientific-Technical Activity, Law of Ukraine No. 848-VIII (2015, November 26) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
- On Special Regime of Innovation Activity of Technology Parks, Law of Ukraine No. 991-XIV (1999, July 16) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>
- On the Approval of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1556-p (2020, December 2) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
- On the Approval of the State Regional Development Strategy for 2021–2027, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 695 (2020, August 5) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
- Ordeñana, X., Vera-Gilces, P., Zambrano-Vera, J., & Jiménez, A. (2024). The effect of high-growth and innovative entrepreneurship on economic growth. *Journal of Business Research*, 171, 114243. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114243>
- Perminova, S., Sytnik, H., & Chuprina, M. (2024). Innovation activity in Ukraine during the period of military aggression: Trends and prospects. *Economy and Society*, 59 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-62>
- Pillar III. Innovative Europe. (n.d.). Horizon Europe Office in Ukraine. <https://horizon-europe.org.ua/uk/structure/pillars/p-3/>
- Sedeh, A., Pezeshkan, A. & Caiazza, R. (2022). Innovative entrepreneurship in emerging and developing economies: the effects of entrepreneurial competencies and institutional voids. *The Journal of Technology Transfer*, 47, 1198–1223. <https://doi.org/10.1007/s10961-021-09874-1>
- Shevchuk, O. (2022). International legal experience in financing information security in the financial sphere. *Visegrad Journal on Human Rights*, 1, 140–143. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2022/04/VJHR_1_2022.pdf
- Szabo, Z. K., & Herman, E. (2012). Innovative entrepreneurship for economic development in EU. *Procedia Economics and Finance*, 3, 268–275. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00151-7](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00151-7)

Отримано редакцією журналу / Received: 15.10.25
Прорецензовано / Revised: 28.10.25
Схвалено до друку / Accepted: 04.11.25

Svitlana DIACHENKO, DSc (Public Adm.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-5905-4607
e-mail: svitlana_diachenko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Ihor NAZARENKO, PhD Student
ORCID ID: 0009-0003-5884-5356
e-mail: ihor.nazarenko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Background. *The current economic conditions of globalization and technological progress necessitate the development of innovative entrepreneurship as a key factor in ensuring the competitiveness of the national economy. In Ukraine, this process requires the formation of an effective regulatory framework that would meet European standards and promote innovation. However, the existing system of legal regulation is characterized by a number of systemic flaws that limit its effectiveness.*

The purpose of research is to conduct a comprehensive analysis of the current state of regulatory and legal regulation of innovative entrepreneurship in Ukraine, identify key problem areas and develop scientifically sound proposals for its improvement.

Methods. *The research methodology is based on the application of a systematic approach, which made it possible to analyze the interrelationships between economic, legal and institutional factors. The methods of regulatory and legal analysis were used – to study current legislation and comparative legal analysis – to study international experience, as well as the formal legal method – to interpret legal norms.*

Results. *The results of the study show that despite some positive changes in the legislative regulation of innovative activity, the Ukrainian regulatory framework has significant shortcomings. In particular, the study revealed the fragmentary nature of legal regulation, the lack of a unified state strategy for the development of innovative entrepreneurship, insufficient protection of intellectual property rights, and instability in tax legislation.*

Conclusions. *Based on the analysis, it was concluded that there is a need for comprehensive modernization of the regulatory framework for innovative entrepreneurship. The first steps should be to harmonize national legislation with European standards, improve intellectual property protection mechanisms, and introduce stable tax incentives for innovative entities. Elements of scientific novelty consist in a comprehensive analysis of the current state of legal regulation of innovative entrepreneurship in Ukraine and the development of specific proposals for its improvement, considering the best international practices. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use by state authorities in the development of new regulatory acts, by business entities to optimize their innovative activities, and by scientists for further research in this area.*

Keywords: *innovative entrepreneurship, regulatory and legal framework, intellectual property, investment activity, state support for innovation, mechanisms of state regulation, European integration, energy- and resource-saving technologies, competitiveness, small and medium-sized enterprises, innovation potential.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflict of interest. The sponsors were not involved in the design of the study; in the collection, analysis or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.